

Н. М. Зільник

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
старший викладач кафедри цивільного права та процесу

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ

© Зільник Н. М., 2016

Комплексно досліджено проблеми адміністративно-правових відносин, що порушуються в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. На основі аналізу наукової літератури та юридичних словників визначено поняття та характерні особливості адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Наголошено, що до структури адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації входять суб'єкти, об'єкти правовідносин та їх нормативний зміст.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація.

Н. М. Зильник

ПОНЯТИЕ И ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В ОБЛАСТИ СТАНДАРТИЗАЦИИ, КАЧЕСТВА ПРОДУКЦИИ, МЕТРОЛОГИИ И СЕРТИФИКАЦИИ

Комплексно исследованы проблемы административно-правовых отношений, которые нарушаются в области стандартизации, качества продукции, метрологии и сертификации. На основе анализа научной литературы и юридических словарей определены понятие и характерные особенности административно-правовых отношений в области стандартизации, качества продукции, метрологии и сертификации. Отмечено, что в структуру административно-правовых отношений в области стандартизации, качества продукции, метрологии и сертификации входят субъекты, объекты правоотношений, а также их нормативное содержание.

Ключевые слова: административно-правовые отношения, стандартизация, качество продукции, метрология, сертификация.

N. M. Zilnyk

THE CONCEPT AND FEATURES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL RELATIONS IN THE FIELD OF STANDARDIZATION, PRODUCT QUALITY, METROLOGY AND CERTIFICATION

The article is devoted to the to the complex research problems of administrative legal relations, which are violated in the field of standardization, product quality, metrology and certification. Based on the analysis of scientific literature and legal dictionaries the concept and characteristic features of administrative and legal relations in the field of standardization,

product quality, metrology and certification have been defined. Has been emphasized that the structure of administrative and legal relations in the field of standardization, product quality, and certification are subjects, objects legal relationships of and their normative content.

Key words: administrative and legal relations, standardization, product quality, metrology and certification.

Постановка проблеми. Одним з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави є правове регулювання. Правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поширюється практично на всі сфери діяльності людей.

Систему адміністративно-правового регулювання у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації становлять такі елементи, як: адміністративно-правові норми, акти застосування норм адміністративного права суб'єктами права, адміністративно-правові відносини. Відтак ефективне функціонування системи адміністративно-правового регулювання у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації повною мірою залежить від реалізації адміністративно-правових відносин у цій сфері.

Тому актуальним є питання щодо дослідження адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Стан дослідження. Питання адміністративно-правових відносин, враховуючи їх важливість, свого часу були предметом досліджень В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, І. Л. Бородіна, І. П. Голосніченка, Є. В. Додіна, Р. А. Калюжного, Л. В. Ковалья, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, О. І. Остапенка, І. М. Пахомова, В. О. Шамрая, Ю. С. Шемшученка та інших. Проте проблеми адміністративно-правових відносин, що порушуються в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, спеціально не вивчалися, а в існуючих працях вони досліджувались фрагментарно.

Метою статті є визначення поняття та з'ясування характерних особливостей адміністративно-правових відносин, що порушуються в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Виклад основних положень. Адміністративно-правові відносини складаються з відповідних прав, обов'язків та відповідальності їх учасників. З'ясування та дослідження адміністративно-правових відносин є частиною розроблення загальної проблеми правових відносин [1, с. 7], яка традиційно дещо складна для розуміння [2, с. 106], а в нашому випадку – з інститутом стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

У науковій літературі вказується на те, що суспільні відносини – це зв'язки між людьми, що встановлюються в процесі їхньої спільної діяльності [3, с. 349].

Щодо поняття адміністративно-правових відносин, то зокрема В. М. Столбовий називає їх такими правовідносинами, які ґрунтуються на нормах адміністративного права [4, с. 20].

І. П. Голосніченко зазначає, що адміністративно-правові відносини є системою прав та обов'язків органів державної виконавчої влади, посадових осіб і службовців, громадян та інших суб'єктів [5, с. 9].

Л. В. Коваль свого часу писав, що предметом адміністративного права є суспільні відносини, які виникають при здійсненні державного управління [6, с. 6].

О. М. Якуба вважала, що адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини, що регулюються адміністративно-правовими нормами, в яких одна із сторін наділена правом вимагати від іншої сторони у процесі виконавчої та розпорядчої діяльності дотримання поведінки, вказаної в адміністративно-правовій нормі, а також це відношення охороняється державою [7, с. 53].

Подібне визначення дають й інші науковці, які під адміністративно-правовими відносинами розуміють суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких є носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права [8, с. 57; 9, с. 49].

Дещо доповнює зазначені вище визначення поняття “адміністративно-правові відносини” А. В. Макаренко, вказуючи, що адміністративно-правові відносини – це урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їхні сторони (суб’єкти) взаємопов’язані й взаємодіють внаслідок здійснення суб’єктивних прав і обов’язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [10, с. 44].

У своєму монографічному дослідженні О. А. Харитонova зазначала, що адміністративно-правові відносини є урегульованими адміністративно-правовою нормою суспільними відносинами, що складаються у галузі державного управління та адміністративної охорони публічного правопорядку, один з учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб’єктивних прав та юридичних обов’язків, які перебувають під охороною держави [11, с. 161].

Цікавим є також визначення адміністративно-правових відносин, запропоноване Е. О. Шевченко, згідно з яким адміністративно-правові відносини – це врегульовані адміністративно-правовими нормами на засадах “влада–підпорядкування” взаємовідносини (взаємозв’язки), що виникають в сфері публічного (державного і самоврядного) управління, між органами державного управління та іншими суб’єктами адміністративного права з реалізації їхніх суб’єктивних прав і юридичних обов’язків, що здійснюються в особливому правовому режимі забезпечення їх законності з боку держави [12, с. 1119].

На нашу думку, слушним є зауваження В. К. Колпакова, що поняття адміністративно-правових відносин стає все ширшим і виходить за межі державного управління. Про це насамперед свідчить їх висвітлення у навчальній літературі [13, с. 101].

Т. О. Коломoeць адміністративно-правові відносини розглядає як суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб’єкти яких наділені правами і обов’язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб [14, с. 43, 44].

В іноземній науковій літературі під адміністративно-правовими відносинами розуміють: 1) урегульовані адміністративно-правовою нормою управлінські суспільні відносини, в яких сторони виступають як носії взаємних обов’язків і прав, встановлених і гарантованих адміністративно-правовою нормою [15, с. 51]; 2) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері діяльності виконавчої влади [16, с. 46]; 3) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що складаються у сфері управління [17, с. 406]; 4) різновид правовідносин, тобто суспільних відносин, урегульованих нормами права [18, с. 46].

Слід зауважити, що переважна більшість адміністративістів розуміє під ними суспільні відносини, які урегульовані адміністративно-правовими нормами. Залишаються дискусійними думки щодо сфери такого правового регулювання. Це стосується: 1) управління [15, с. 51; 17, с. 406]; 2) державного управління [6, с. 6; 8, с. 57]; 3) діяльності виконавчої влади [5, с. 9; 16, с. 46]. Ці сфери правового регулювання можна вважати домінуючими під час внутрішньо-організаційної діяльності інших органів та державно-управлінській діяльності органів місцевого самоврядування, громадських організацій тощо.

Ми вважаємо, що під адміністративно-правовими відносинами в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, коли один з учасників або всі учасники є носіями владних повноважень і перебувають під охороною держави.

Для адміністративно-правових відносин властиві такі елементи: генетичний, формальний і функціональний. Кожний з них має індивідуальні особливості, які проявляються через взаємодію, реалізацію за допомогою певних способів чи зв’язків з метою реалізації прав і обов’язків учасників відносин [19, с. 71].

Вказані елементи та особливості адміністративно-правових відносин впливають на формування загальних рис, які властиві всім правовідносинам. Зокрема це стосується:

- урегульованості суспільних відносин нормами права;
- наявності вольового впливу норм права на суспільні відносини;
- наявності суб’єктивних прав та юридичних обов’язків для учасників правовідносин.

Крім того, можна виокремити низку рис, які узагальнюють поширений в науці адміністративного права погляд на ознаки адміністративно-правових відносин, зокрема: 1) виникнення в сфері публічного управління; 2) однією зі сторін обов'язково є орган влади; 3) врегульовані адміністративно-правовими нормами; 4) їхні учасники виступають носіями прав і обов'язків у сфері державного управління; 5) мають державно-публічний характер; 6) є відносинами "влада-підпорядкування" і визначаються юридичною нерівністю сторін; 7) можуть виникнути за ініціативою будь-якого суб'єкта адміністративного права, згода іншої сторони не є обов'язковою; 8) порушення стороною своїх обов'язків зумовлює її відповідальність перед державою в особі її компетентних органів; 9) для органів управління їх права є одночасно і обов'язками; 10) за порушення обов'язків застосовуються, як правило, заходи адміністративного примусу; 11) спори між сторонами мають особливий правовий режим забезпечення законності (адміністративний і судовий) [12, с. 1118].

На основі вищезазначеного, до основних ознак адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації належать:

- права та обов'язки сторін, пов'язані з виконавчою і розпорядчою діяльністю держави та місцевого самоврядування;
- в адміністративно-правових відносинах однією з сторін завжди є суб'єкт адміністративної влади (орган державного управління, посадова особа, яка наділена державно-владними повноваженнями, громадська організація);
- порушення адміністративно-правової норми у галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації спричиняє відповідальність порушника перед державою;
- адміністративно-правові відносини є владними відношеннями, побудованими на засадах "влада-підпорядкування";
- адміністративно-правові відносини у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації за своєю сутністю є різновидом організаційних відносин, які відображають публічно-правовий і державний інтерес, що виникає за ініціативою будь-якого учасника цих відносин;
- спори, що виникають при порушенні адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, вирішуються в адміністративному та судовому порядку;
- наявність конкретного суспільного зв'язку у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, який урегульований адміністративно-правовою нормою;
- можливість державного примусу в умовах необхідності його застосування до учасників адміністративно-правових відносин, а саме: при виконанні обов'язків та здійсненні суб'єктивних прав;
- виникнення відносин на підставі і основі адміністративно-правових норм;
- здійснення адміністративно-правових відносин між суб'єктами інституту стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації на вольовій основі, свідомо та цілеспрямовано [19, с. 71, 72].

Адміністративно-правові відносини мають певну структуру, складовими елементами якої є суб'єкти, об'єкти, нормативний зміст [20, с. 15; 10, с. 45; 11, с. 74; 21, с. 29], юридичні факти [8, с. 57; 9, с. 50].

Слід зазначити, що до структури адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації входять суб'єкти, об'єкти правовідносин та їх нормативний зміст. Включення юридичних фактів як одного елемента адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є лише підставою для виникнення цих відносин.

Відтак, для чіткішої побудови адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації необхідно провести систематизацію та впорядкування суб'єктів і об'єктів в усіх сферах людської діяльності, пов'язаної із стандартизацією, сертифікацією, метрологією та якістю продукції, товарів, робіт і послуг.

Висновки. Узагальнюючи, слід зазначити, що адміністративно-правові відносини у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, коли один з учасників або всі учасники є носіями владних повноважень і перебувають під охороною держави. Адміністративно-правові відносини в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації повною мірою впливають на ефективне функціонування механізму адміністративно-правового регулювання у цій сфері. Аналіз цих відносин свідчить про те, що у них виражені як загальні риси, характерні для усіх адміністративно-правових відносин, так і особливості, притаманні лише їм.

1. Остапенко О. І., Люблін В. Д. *Адміністративно-правові відносини в умовах адміністративної реформи в Україні: Навч. посібник.* – Львів: Львів. державний університет внутр. справ, 2007. – 119 с. 2. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Старилов Ю. Н. *Административное право: учебник для вузов.* – М.: НОРМА, 2005. – 799 с. 3. *Теория государства и права: учебник для вузов / под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова.* – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Издательство НОРМА, 2002. – 616 с. 4. Столбовий В. М. *Адміністративне право України: посібник для підготовки до іспитів / В. М. Столбовий.* – К.: О.С. Ліпкан, 2010. – 160 с. 5. Голосніченко І. П. *Адміністративне право України (основні категорії і поняття) / І. П. Голосніченко.* – К.: МАУП, 1998. – 52 с. 6. Коваль Л. В. *Адміністративне право України [Текст] : Курс лекцій / Л. В. Коваль.* – К.: Основи, 1994. – 154 с. 7. Якуба О. М. *Административная ответственность / О. М. Якуба.* – М.: Юрид. лит., 1972. – 152 с. 8. *Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй.* – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2013. – 656 с. 9. Богущький В. В., Богущька А. В. *Адміністративне право України як галузь права: Навчальний посібник / В. В. Богущький, А. В. Богущька.* – Х.: ФІНН, 2010. – 64 с. 10. Макаренко А. В. *Адміністративне право: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / А. В. Макаренко.* – К.: КНЕУ, 2008. – 264 с. 11. Харитонов О. І. *Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): Монографія.* – Одеса : Юридична література, 2004. – 328 с. 12. Шевченко Е. О. *Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду) / Е. О. Шевченко // Форум права.* – 2011. – № 1. – С. 1116–1122. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_180.pdf 13. Колпаков В. К. *Адміністративно-правові відносини: поняття і види / В. К. Колпаков // Юридичний науковий електронний журнал.* – 2013. – № 1. – С. 102–104. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/1_2013/ukr/Kolpakov.pdf 14. Коломоєць Т. О. *Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т. О. Коломоєць.* – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 576 с. 15. Алехин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. *Административное право Российской Федерации: Учебник / Под ред. А. П. Алехина.* – М.: Зерцало-М, 2003. – 608 с. 16. Бахрах Д. Н., Хазанов С. Д., Демин А. В. *Административное право России: учебник.* – М.: Норма-Инфра-М, 2002. – 623 с. 17. Старилов Ю. Н. *Курс общего административного права: в 3 т. / Старилов Ю. Н.* – М.: НОРМА-ИНФРА М, 2002. – Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 2002. – 728 с. 18. Габричидзе Б. Н., Чернявский А. Г., Кузнецов С. М. *Административное право Российской Федерации: учебник.* – М.: Дело и Сервис, 2001. – 624 с. 19. Сопільник Л. І. *Стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація в системі адміністративного права: навчальний посібник / Л. І. Сопільник, О. І. Остапенко.* – Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. – 124 с. 20. *Адміністративне право України: навчальний посібник / За заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевської.* – К.: Істина, 2007. – 216 с. 21. Ківалов С. В., Біла Л. Р. *Адміністративне право України: Навчально-методичний посібник.* – 3-є вид., перероб. і доп. – Одеса: Юридична література, 2006. – 488 с.